

Provinciale Staten van Limburg
Postbus 5700
6202 MA MAASTRICHT

Datum	22 oktober 2026
Referentienummer	200261005/023
Onderwerp	Tussenrapportage gebiedsprocessen

Geachte leden van Provinciale Staten,

De Zuidelijke Rekenkamer (ZRK) is in juni 2026 gestart met een onderzoek naar gebiedsprocessen in het landelijk gebied van Limburg. Het onderzoek brengt in beeld hoe de provincie deze processen heeft ingericht, hoe ver de lopende processen zijn gevorderd en wat nodig is om tot uitvoerbare gebiedsplannen te komen. Vanwege relevante ontwikkelingen in het rijksbeleid, die leiden tot vragen en aandachtspunten op korte termijn, brengen wij in deze brief en de bijbehorende tussenrapportage enkele bevindingen eerder uit dan aanvankelijk voorzien.

Nieuw rijksbeleid verandert uitgangspunten voor gebiedsprocessen

Op 26 juni 2026 publiceerde het kabinet nieuw beleid voor landbouw, natuur en stikstof. Het Rijk geeft hiermee richting aan de aanpak, met de kanttekening dat het beleid nog vraagt om nadere inhoudelijke uitwerking en wetgeving. De wettelijke natuur- en waterdoelen veranderen met het nieuwe beleid niet, maar de uitgangspunten voor gebiedsprocessen wel. Het Rijk wil zones met regels voor de landbouw instellen rond geselecteerde Natura 2000-gebieden, kwetsbare beken en grondwaterbeschermingsgebieden. Voor de zones rond Natura 2000-gebieden kunnen provincies via een zogenoemd *omwisselbesluit*¹ afwijken van de standaardbegrenzing en standaardregels. Daarvoor moet wel uiterlijk 1 januari 2028 een gelijkwaardige en geborgde eigen aanpak gereed zijn. Hoewel de beleidsmatige en juridische uitwerking nog niet volledig vaststaat, leidt de gepubliceerde kamerbrief volgens de rekenkamer tot enkele belangrijke vragen en aandachtspunten voor de korte termijn.

¹ Het Rijk lijkt deze mogelijkheid inmiddels een 'omwisselbeslissing' te noemen (Ministerie LVVN. 'Antwoord op vragen van de leden Grinwis, Goudzwaard, Flach en Struijs over de impact, uitwerking en aanpassing van en communicatie over de stikstofbrief', 4 september 2026, nr. 2026Z17022.). In de Kamerbrief van 26 juni 2026 wordt echter gesproken van een 'omwisselbesluit'.

Belangrijke vragen en aandachtspunten voor de korte termijn

1. *Voor welke van de nu lopende gebiedsprocessen zet de provincie in op een omwisselbesluit?*

Voor PS is op korte termijn relevant hoe GS de haalbaarheid van een eigen aanpak per gebied inschatten en waar GS dan op wil inzetten. Voor welke van de lopende gebiedsprocessen willen GS toewerken naar een omwisselbesluit? Wat moet daarvoor nog gebeuren? En op welke momenten beoordelen GS of de deadline haalbaar is?

In paragraaf 2.2 van de bijgevoegde tussenrapportage wordt de uitdaging voor Limburgse gebiedsprocessen om te komen tot een omwisselbesluit beschreven. De lopende Limburgse gebiedsprocessen verschillen sterk in voortgang. Geen van deze processen heeft al een afgerond gebiedsprogramma opgeleverd. Tegelijk moet een eigen aanpak voor een omwisselbesluit uiterlijk 1 januari 2028 voldoende zijn uitgewerkt en geborgd. Processen waarin al gebiedskennis, samenwerking en planvorming aanwezig zijn, maken de meeste kans om deze termijn te halen. Bij Natura 2000-gebieden waar nu geen actief provinciaal gebiedsproces loopt, zullen naar verwachting de landelijke zones en regels gaan gelden.

2. *Hoe bereidt de provincie zich voor op de uitbreiding naar meer gebieden?*

Voor PS is relevant hoe GS zich voorbereiden op de verwachte uitbreiding van het aantal gebiedsprocessen, die volgt uit het nieuwe rijksbeleid. In hoeveel aanvullende gebieden verwachten GS dat provinciale coördinatie nodig is? Welke capaciteit en deskundigheid zijn daarvoor nodig? Welke keuzes en prioriteiten wil de provincie daar zelf in stellen? En wat betekent dit voor de planning en voortgang van de lopende gebiedsprocessen?

In paragraaf 2.3 van de bijgevoegde tussenrapportage worden de effecten van het rijksbeleid op toekomstige gebiedsprocessen beschreven. Het nieuwe rijksbeleid maakt gebiedsprocessen niet overbodig. De Kamerbrief noemt ze juist een essentieel onderdeel van de zoneringsaanpak. Waar landelijke zones en regels gaan gelden, verschuift in het gebiedsproces de nadruk naar de uitvoering en ruimtelijke inpassing van de regels. Aangezien dit waarschijnlijk voor de meeste Limburgse natuurgebieden geldt, kan de landelijke zoneringsaanpak gebiedsgerichte coördinatie vragen rond een aanzienlijk groter aantal Natura 2000-gebieden. Daarnaast wil het Rijk regels ontwikkelen voor kwetsbare beken en grondwaterbeschermingsgebieden. Limburg telt voorlopig 44 van deze kwetsbare watergebieden. De provinciale gebiedsgerichte opgave wordt daardoor naar verwachting aanzienlijk groter dan de huidige inzet bij enkele focusgebieden. Dit vraagt om keuzes over de inzet van de beperkt beschikbare inhoudelijke deskundigen en procesbegeleiders.

3. *Hoe blijven GS het watersysteem betrekken bij de gebiedsgerichte aanpak?*

In de lopende Limburgse gebiedsprocessen neemt de provincie het watersysteem al nadrukkelijk mee. Het nieuwe rijksbeleid richt zich sterk op de invloed van stikstof op natuur. Voor PS is daarom relevant hoe GS bij de keuzes over gebiedsafbakening en grondgebruik rekening blijven houden met wat het watersysteem vraagt, zowel bij eventuele omwisselbesluiten als bij gebieden waar de landelijke zonering en regels gaan gelden. Wat betekenen watermaatregelen voor de afbakening van de gebieden en voor het grondgebruik? En hoe zorgen GS ervoor dat betrokken partijen bij gebiedsprocessen realistische verwachtingen hebben over wat er in een gebied mogelijk blijft?

In paragraaf 2.4 van de bijgevoegde tussenrapportage wordt ingegaan op de rol van water bij de Limburgse gebiedsprocessen. Het watersysteem wordt in sommige gebieden minstens zo bepalend geacht voor natuurherstel als stikstof. De voorgestelde rijkszones geven daarom nog geen volledig beeld van waar maatregelen nodig zijn en wat deze betekenen voor het grondgebruik. Voor natuurherstel kunnen namelijk ook watermaatregelen nodig zijn die het huidige grondgebruik beperken, zowel binnen als buiten die zones. Een eenzijdige focus op stikstof kan ertoe leiden dat het natuurherstel onvoldoende is en later alsnog aanvullende maatregelen nodig zijn.

Tot slot

Wij hopen dat deze brief en bijbehorende tussenrapportage PS en GS ondersteunen bij de doorvertaling van nieuw rijksbeleid naar de gebiedsprocessen in Limburg. Daarbij hebben wij ons nu gericht op vragen en keuzes voor de korte termijn, die nog in deze bestuursperiode om aandacht vragen. De komende maanden zetten wij ons onderzoek naar de gebiedsprocessen voort, conform de eerder gepubliceerde startnotitie. Het vervolg is gericht op het verder doorgronden van de Limburgse gebiedsprocessen en inzicht bieden in randvoorwaarden die van invloed zijn op het verloop daarvan en het bereiken van resultaten. De bevindingen daarvan zullen in het eerste kwartaal van 2027 met PS en GS worden gedeeld, gericht op vragen en aandachtspunten voor de nieuwe bestuursperiode.

Met vriendelijke groet,

ir. M. Nienhuis-van Doremaele MCM
Voorzitter

Dr. N.A.C. Schilder
Directeur-secretaris